

Porwania rodzicielskie w świetle polskiego orzecznictwa karnego w ujęciu prawnym i kryminologicznym (na podstawie badań aktowych)¹

Diana Dajnowicz-Piesiecka

Katedra Prawa Karnego Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

Niniejsze opracowanie jest pokłosiem badań akt spraw sądowych rozpoznanych na podstawie art. 211 Kodeksu karnego (kk; określającego przestępstwo uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego), w których sprawcą występku był rodzic porwanego dziecka. Analiza akt pozwoliła osiągnąć główne założenia towarzyszące realizacji prac badawczych nad tytułową problematyką, a mianowicie poznanie prawnej i kryminologicznej perspektywy przestępstwa porwania rodzicielskiego oraz wyrosłego na jego gruncie orzecznictwa karnego. Aspekty te posłużyły za punkt wyjścia niniejszego artykułu, którego zasadniczym celem jest przedstawienie wyników badań aktowych w zakresie sądowej reakcji na porwania rodzicielskie oraz wyeksponowanie tendencji orzeczniczych w sprawach rozpoznawanych na podstawie przepisu art. 211 kk.

SŁOWA KLUCZOWE: PORWANIA RODZIELSKIE, PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO RODZINIE I OPIECE, RODZICE, MAŁOLETNI

1 Opracowanie powstało na podstawie wyników projektu naukowego pt. „Porwania rodzicielskie w świetle polskiego orzecznictwa karnego – aspekty prawne i kryminologiczne” (nr rej. 2014/15/N/HS5/02688) finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Projekt realizowany jest pod opieką naukową prof. zw. dr. hab. Emila W. Pływaczewskiego na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku przez kierownika projektu mgr Dianę Dajnowicz-Piesiecką.

Wprowadzenie

Przestępstwo porwania dziecka znane jest polskiemu ustawodawstwu karnemu od dawna – już w Kodeksie karnym z 1932 r.² penalizowano zachowanie w postaci uprowadzenia lub zatrzymania nieletniego poniżej 17 r.ż. wbrew woli osoby uprawnionej do opieki bądź nadzoru nad tym nieletnim. Co istotne, już w kontekście powołanej treści przepisu art. 199 kk z 1932 r. podnoszono kwestię uznawalności rodzica porwanego nieletniego za sprawcę omawianego przestępstwa. Wskazywano wówczas, że podmiotem przestępstwa porwania dziecka mogą być również rodzice nieletniego, o ile zostali wcześniej pozbawieni uprawnienia do opieki nad własnym dzieckiem (Makowski, 1937, s. 585).

Chociaż od uchwalenia Kodeksu karnego z 1932 r. minęło blisko stulecie, a przestępstwo porwania dziecka jest od tego czasu nieprzerwanie obecne w polskim porządku prawa karnego (w mniej lub bardziej zmienianym kształcie), zagadnienie rodzica jako sprawcy uprowadzenia bądź zatrzymania dziecka nie było dotąd przedmiotem szerszego zainteresowania naukowego prawników i kryminologów. W piśmiennictwie można odnaleźć zaledwie kilka opracowań dotyczących porwań rodzicielskich, wśród których charakter empiryczny mają prace autorstwa Kołakowskiej-Przełomiec (1989, 1995) oraz Buczkowskiego i Drapały (Buczkowski, 2014; Drapała, Buczkowski, 2013). Potrzeba zmiany i uzupełnienia takiego stanu wiedzy stała się wyraźna szczególnie w ostatnich latach, kiedy to w dyskursie publicznym coraz częściej porusza się kwestię porwań rodzicielskich, przedstawianych przede wszystkim jako problem ujawniający się w obliczu okołorozwodowych sporów rodziców o zakres władzy rodzicielskiej nad ich wspólnym małoletnim dzieckiem.

Ustalenie istnienia niewypełnionej dotąd luki naukowej dotyczącej porwań rodzicielskich i skonfrontowanie jej z coraz częstszym podejmowaniem przedmiotowego zagadnienia w przestrzeni publicznej wyklarowało potrzebę rozwoju wiedzy w zakresie tytułowego problemu. Z tej też przyczyny za główny cel niniejszego opracowania obrano poszerzenie wiedzy o porwaniach rodzicielskich o prawnokarne i kryminologiczne aspekty przedmiotowego problemu, o których informacji poszukiwano w aktach spraw sądowych. Tworząc niniejszy artykuł, przyjęto bowiem, że nawet fragmentaryczne uzupełnienie zakresu informacji na wybrany temat może się przyczynić do efektywniejszej walki z bezprawnymi zachowaniami rodziców porwających swoje małoletnie dzieci.

2 Dz.U. z 1932 r. Nr 60 poz. 571.

Porwania rodzicielskie, rozumiane jako sytuacja, w której jeden z rodziców małoletniego dziecka poniżej 15 r.ż. porywa je, czyli uprowadza lub zatrzymuje, wbrew woli drugiego rodzica powołanego w danym czasie do opieki nad dzieckiem albo wbrew woli innej osoby lub podmiotu powołanego w danym czasie do opieki nad małoletnim, wywołują liczne dyskusje w przestrzeni społecznej. Szczególnie ważkim aspektem porwań rodzicielskich, często akcentowanym w wypowiedziach medialnych, jest odpowiedzialność karna ponoszona przez rodziców uprowadzających bądź zatrzymujących swoje dzieci. W środkach masowego przekazu można bowiem spotkać zarzuty dotyczące przepisów prawa i sposobu, w jaki regulują kwestię porwań rodzicielskich, w zasadzie gwarantując bezkarność rodzicom porywającym swoje dzieci (zob. m.in. Kicińska, 2014; Malinowska, 2016; Nowosielska, 2013). Analiza przepisu art. 211 Kodeksu karnego³ (kk), który dotyczy przestępstwa porwania dziecka, obala jednak wspomniany wytyk, ponieważ zachowanie rodzica polegające na uprowadzeniu lub zatrzymaniu swojego dziecka wbrew woli osoby powołanej do opieki nad tym dzieckiem wyczerpuje znamiona powołanego występku.

Mając zatem na uwadze, że porwania rodzicielskie mogą być traktowane w kategorii czynu wyczerpującego znamiona występku określonego w art. 211 kk, badaniom naukowym poddano akta spraw sądowych rozpoznanych na podstawie powołanego przepisu, z tym jednak ograniczeniem, że spośród ustalonych spraw sądowych o przestępstwo z art. 211 kk wybrano te, w których sprawcą porwania dziecka był jego rodzic. Dobór metody badań aktowych podyktowany był tym, że akta spraw karnych stanowią wartościowe źródło informacji kryminologicznych, ponieważ zawierają wiadomości zebrane w toku całego procesu badania legalności bądź bezprawności danego przypadku porwania rodzicielskiego – począwszy od pierwszego sygnału o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, a skończywszy na orzeczeniu sądowym finalizującym dane postępowanie. Doniosła wartość merytoryczna informacji zawartych w aktach spraw sądowych wynika także z ich uprzedniego zweryfikowania przez sąd, który przedstawiony materiał dowodowy, zgodnie z art. 7 Kodeksu postępowania karnego⁴ (kpk), ocenia w sposób swobodny i samodzielny oraz z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania i wskazań wiedzy oraz doświadczenia życiowego.

3 Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 t.j.

4 Dz.U. z 2016 r. poz. 1749 t.j.

Metodyka badań

Rodzinę, instytucję opieki i samego małoletniego chroni wiele przepisów różnych gałęzi prawa, w tym przepisów prawa karnego (przede wszystkim na gruncie XXVI rozdziału Kodeksu karnego wymieniającego przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece). Wspomniany wyżej art. 211 kk to istotny instrument prawnokarnej ochrony przed porwaniami rodzicielskimi, który stanowił punkt wyjścia zbadania tytułowego zagadnienia na podstawie wiadomości zawartych w aktach spraw sądowych. W ramach badań aktowych analizie zostały poddane sprawy dotyczące porwań rodzicielskich, które rozpoznano w okresie od 1 września 1998 do 31 grudnia 2014 r. w 36 sądach rejonowych w 18 polskich miastach wojewódzkich (były to wszystkie sądy rejonowe mieszczące się w polskich miastach wojewódzkich, które dysponowały aktami spraw dotyczącymi przestępstwa określonego w art. 211 kk).

Przed przystąpieniem do badań konieczne było ustalenie sygnatur spraw karnych, których akta zostały poddane analizie. W konsekwencji, na podstawie danych z repertoriów sądowych, informacji pozyskanych z sądów w miejscowościach odbywanych kwerend oraz informacji udzielonych przez Krajowy Rejestr Karny ustalono, że w sądach, gdzie prowadzono badania, w okresie od września 1998 do końca 2014 r., na podstawie art. 211 kk rozpoznano 99 spraw. Ostatecznie jednak do analizy zakwalifikowano 59 spraw – tyle bowiem traktowało o porwaniach rodzicielskich (w pozostałych 40 sprawach sprawcami nie byli rodzice małoletnich, lecz inne osoby najbliższe z rodziny bądź osoby obce). Ustalono 59 sprawy stanowiły całość dostępnego materiału aktowego dotyczącego porwań rodzicielskich. Zastosowanie metody badań aktowych na takiej próbie akt sądowych pozwoliło poznać specyfikę problemu porwań rodzicielskich oraz ustalić tendencje orzecznicze polskich sądów karnych rozstrzygających w przedmiotowych sprawach.

Do przeprowadzenia badań aktowych wykorzystano technikę badawczą ankietowania, z kwestionariuszem ankiety jako narzędziem badawczym. Rolę respondenta w badaniach pełniły akta spraw karnych o występki określone w art. 211 kk, tj. uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego. W narzędziu badawczym w postaci kwestionariusza ankiety sformułowano 17 pytań otwartych oraz 95 pytań zamkniętych. Przeprowadzone badania dostarczyły więc nie tylko ilościowej wiedzy na temat uprowadzeń lub zatrzymań małoletnich przez ich rodziców, ale przede wszystkim treści jakościowych, które umożliwiły szczegółowe poznanie prawnokarnej i kryminologicznej perspektywy porwań rodzicielskich.

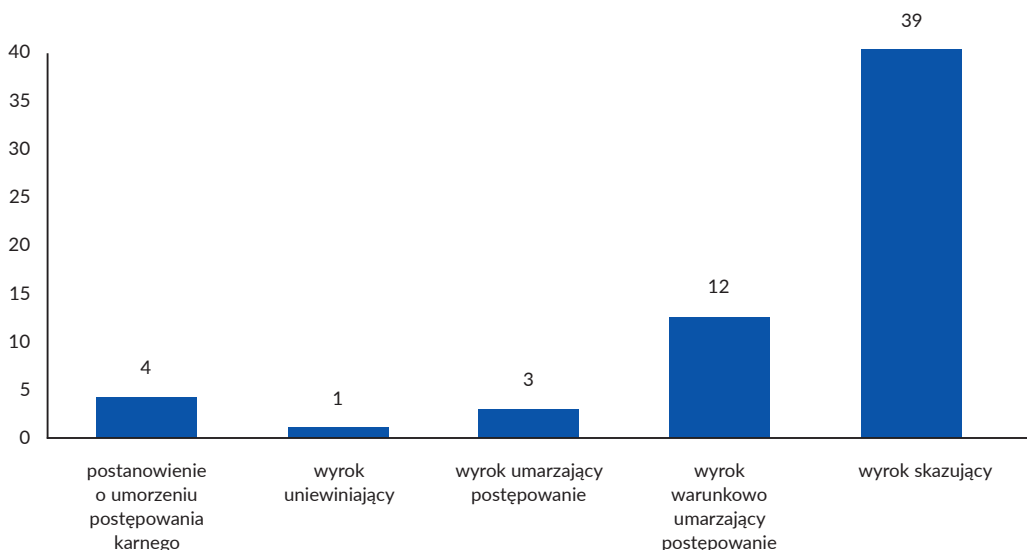
Orzeczenia wydawane w sprawach o porwania rodzicielskie

Przed przedstawieniem wyników badań aktowych należy wskazać, że uznawanie porwania dziecka przez jego rodzica za przestępstwo określone w art. 211 kk nie jest dominującą praktyką wymiaru sprawiedliwości – duża część spraw o porwania rodzicielskie kończy się na jednym z etapów poprzedzających postępowanie sądowe. Potwierdzają to m.in. dane statystyczne Komendy Głównej Policji, zgodnie z którymi w latach 1999–2014 co roku na podstawie art. 211 kk wszczynano średnio 208 postępowań przygotowawczych, w wyniku których stwierdzano popełnienie średnio 77 przestępstw tego typu (zob. szerzej: Dajnowicz, 2016). Jeszcze mniej spraw kończy się prawomocnym wyrokiem skazującym wydanym wobec rodzica, który uprowadził lub zatrzymał swoje małoletnie dziecko, bowiem zgodnie z danymi statystycznymi Ministerstwa Sprawiedliwości udostępnionymi na potrzeby projektu autorce tekstu, osądzeń na podstawie kwalifikacji prawnej czynu z art. 211 kk w latach 1998–2014 było w sumie 509, czyli uśredniając – co roku miało ich miejsce 33 (zob. szerzej: Dajnowicz, 2015). Chcąc jednak poznać specyfikę przestępstwa porwania rodzicielskiego, akta spraw sądowych uznano za najistotniejsze źródło tego typu wiedzy.

Przeprowadzone badania aktowe dostarczyły informacji o rodzajach wydawanych orzeczeń sądowych. Orzeczenia uznano za istotne źródła wiedzy ponieważ, jako wieńczące postępowanie karne, informują, w jaki sposób sąd ocenił zachowanie oskarżonego oraz jakie konsekwencje w sferze prawnokarnej owo zachowanie za sobą pociąga.

Należy zauważyć, że w sprawach poddanych analizie wydawane były różnego rodzaju orzeczenia sądowe – nie były to tylko wyroki skazujące, ale również warunkowo umarzające postępowanie karne, a także umarzające postępowanie karne bezwarunkowo oraz postanowienia kończące postępowanie w sprawach. Na wykresie 1 przedstawiono dokładną strukturę rodzajową i liczbową rozstrzygnięć wydawanych w sprawach o porwania rodzicielskie.

Wykres 1. Orzeczenia wydawane w sprawach o porwania rodzicielskie

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej wydawanymi orzeczeniami w badanych sprawach o porwania rodzicielskie były wyroki skazujące. Sądy rozstrzygnęły w ten sposób w przypadku 39 spraw, które tym samym zakończyły postępowanie w 66% analizowanej grupy akt. Wyroki skazujące w sprawach o porwania rodzicielskie, w myśl art. 413 § 2 kpk, dokładnie określały przypisany oskarżonemu czyn oraz jego kwalifikację prawną, a także precyzowały rozstrzygnięcie dotyczące kary i środków karnych. W wyrokach skazujących sądy jednoznacznie uznawały oskarżonych winnymi popełnienia przestępstwa uprowadzenia lub zatrzymania swojego małoletniego dziecka.

Drugą najliczniejszą wśród badanych spraw grupę wydawanych orzeczeń stanowiły wyroki warunkowo umarzające postępowanie. Wyroki tego rodzaju wydano w 12 sprawach objętych badaniem i stanowiły one 20% wszystkich zapadłych orzeczeń. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie oczyszczał oskarżonego o porwanie rodzicielskie rodzica z postawionych mu zarzutów. Istota warunkowego umorzenia postępowania opiera się co prawda na odstąpieniu od skazania i kary, jednak czynione jest to wobec osoby uznanej przez sąd za sprawcę danego przestępstwa winnego jego popełnienia (Marek, Konarska-Wrzosek, 2016, s. 310). Tym samym sąd, warunkowo umarzając postępowanie wobec rodzica, który uprzednio porwał swoje dziecko, zastosował wobec niego taką instytucję prawa karnego, dzięki której możliwe stało się uniknięcie skazania, przy

jednoczesnym nałożeniu na sprawcę obowiązków probacyjnych stanowiących realną dolegliwość karnoprawną (Królikowski, Zawłocki, 2015, s. 372).

Warunkowe umorzenie postępowania karnego następuje na okres próby. Poza okresem próby, który wynosi od roku do lat 3, sąd może również orzec wobec sprawcy określone w art. 67 § 3 kk obowiązki. W odniesieniu do sprawców porwań rodzicielskich sądy orzekające w badanych sprawach skorzystały z możliwości orzeczenia tylko z dwóch rodzajów obowiązków – obowiązku informowania kuratora o przebiegu okresu próby (w dwóch sprawach zakończonych wyrokiem warunkowo umarzającym postępowanie) i obowiązku uiszczenia świadczenia pieniężnego (w siedmiu sprawach).

Innego rodzaju orzeczeniem wieńczącym postępowania w sprawach o porwania rodzicielskie były wyroki umarzające postępowanie. Wyroki tego rodzaju orzeczono w trzech sprawach objętych badaniem i stanowiły one 5% wszystkich zapadłych rozstrzygnięć. Sądy rozstrzygające w sprawach o porwania rodzicielskie, wydając wyrok umarzający postępowanie, przyjmowały, że czyn, którego popełnienie zarzucono oskarżonemu, cechowała znikoma szkodliwość społeczna, co było równoznaczne z tym, iż nie stanowił on przestępstwa (w myśl art. 1 § 2 kk).

W jednej sprawie, w której rodzica osoby małoletniej oskarżono o porwanie jej wbrew woli osoby uprawnionej do opieki, orzeczono wyrok uniewinniający. Sąd uznał tym samym, że rodzic, któremu zarzucono popełnienie porwania rodzicielskiego, nie dopuścił się tego występku i nie może też za to ponosić odpowiedzialności karnej.

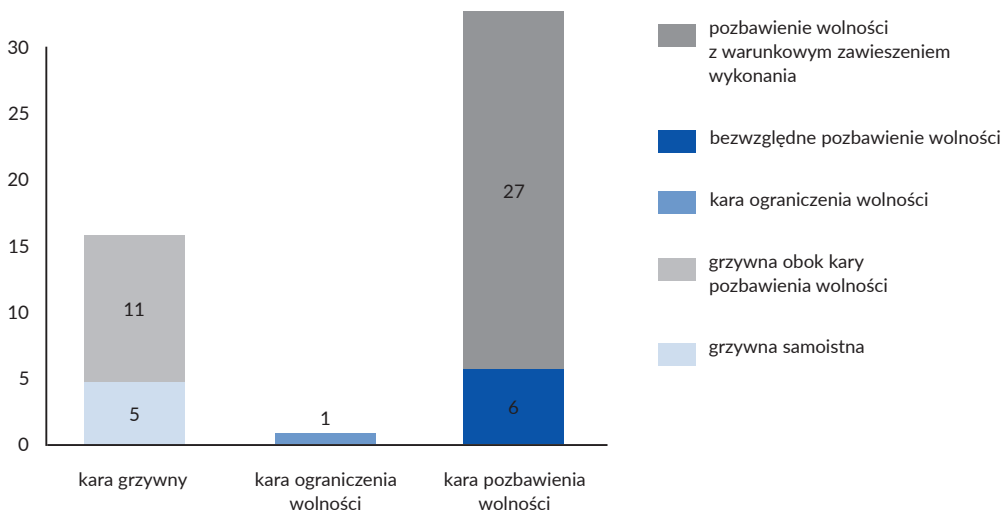
Wśród orzeczeń wydanych w sprawach o porwania rodzicielskie znalazły się również postanowienia o umorzeniu postępowania karnego. W analizowanych sprawach natrafiono na cztery tego typu orzeczenia, które stanowiły tym samym 7% badanej grupy rozstrzygnięć sądowych. Wśród tych czterech postanowień ustalono trzy, które wydano na podstawie art. 17 § 1 kpk w związku art. 31 § 1 kk. Jedno postanowienie zostało natomiast wydane w wyniku złożenia przez prokuratora wniosku o wydanie wyroku skazującego na podstawie art. 335 § 1 kpk. Sąd jednak doszedł do wniosku, że oskarżona o porwanie dziecka nie może być uznana za podmiot przestępstwa określonego w art. 211 kk, i w konsekwencji, powołując się na art. 17 § 1 pkt 1 kpk, wydał postanowienie o umorzeniu postępowania karnego.

Jak już wyżej wspomniano, najliczniejszą grupę orzeczeń stanowiły wyroki skazujące. Warto w tym kontekście przypomnieć, że zgodnie z przepisem art. 211 kk osobie, która uprowadziła lub zatrzymała małoletnie dziecko, grozi kara do 3 lat pozbawienia wolności. Należy dodać, że obecnie prowadzone są prace legislacyjne nad przedstawionym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektem ustawy

o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (stan na 1 marca 2017 r.). W projekcie tym zaproponowano zmianę aktualnie obowiązującego zagrożenia karą do 3 lat pozbawienia wolności na karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jak wskazano na stronie Sejmu, przedmiotowy projekt „dotyczy podwyższenia poziomu ochrony małoletnich, ze szczególnym uwzględnieniem małoletnich poniżej lat 15” (Sejm.gov.pl, 2017). Badania aktowe spraw o porwania rodzicielskie dowodzą jednak, że mimo posiadania możliwości orzeczenia za uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka kary pozbawienia wolności w wysokości do lat 3, sądy raczej decydują się na łagodniejsze traktowanie sprawców.

W badanych sprawach ustalono, że 39 z nich zakończyło się wydaniem wyroku skazującego. Co istotne, w tych 39 sprawach osądzono 41 osób – w dwóch sprawach o porwanie rodzicielskie czynu przestępnego dopuściło się oboje rodziców. Badając przedmiotowe sprawy zwrócono uwagę na to, jakie kary sądy orzekały wobec sprawców porwań rodzicielskich. Dane w tym zakresie przedstawiono na wykresie 2.

Wykres 2. Kary orzekane za przestępstwo określone w art. 211 kk

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego wykresu, sprawcy porwań rodzicielskich najczęściej byli skazywani na karę pozbawienia wolności – sankcję tę orzeczono wobec 33 osób (80% skazanych). Kara pozbawienia wolności była jednak orzekana przede wszystkim z warunkowym zawieszeniem jej wykonania – było tak w odniesieniu do 27 sprawców. W analizowanych sprawach ustalono, że tylko wobec sześciu sprawców orzeczono karę bezwzględnego pozbawienia wolności. Należy przy tym dodać, że kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia ich wykonania orzekano w takich sprawach, w których sprawcom zarzucano popełnienie również innych przestępstw prócz określonego w art. 211 kk (np. stosowanie gróźb karalnych czy znęcanie się).

Inną karą orzekaną wobec sprawców porwań rodzicielskich była kara grzywny. Na grzywnę skazano 16 osób (40% skazanych), przy czym wobec 11 orzeczono ją obok kary pozbawienia wolności, zaś wobec pięciu – jako karę grzywny samoistną. Warto zwrócić uwagę, że przepis art. 211 kk nie wymienia kary grzywny, jednak jej orzeczenie w analizowanych sprawach okazywało się możliwe dzięki regulacji zawartej w art. 58 § 3 kk⁵. Ustawodawca dopuścił bowiem możliwość zamiany rodzaju kary na łagodniejszy i orzeczenia kary grzywny samoistnej w sytuacji, gdy przestępstwo pozostaje zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat (Sienkiewicz, 2014, s. 162), czyli tak jak ma to w przypadku występku określonego w art. 211 kk.

Trzecim rodzajem kary, który orzeczono na gruncie spraw o porwania rodzicielskie, było ograniczenie wolności. Sankcję tego typu orzeczono jednak tylko raz, wobec jednego sprawcy. Co interesujące, wykonanie orzeczonej kary sąd dodatkowo zawiesił na okres próby wynoszący 2 lata (na podstawie art. 69 § 1 i 2 kk⁶ w kształcie sprzed nowelizacji z 2015 r.).

Powyższe wyraźnie świadczy o tym, że sądy orzekające w sprawach o porwania rodzicielskie traktowały rodziców porywających swoje małe dzieci dość łagodnie. Istotniejsze jednak od kwestii łagodności bądź surowości sankcji wydaje się określenie, czy orzekane kary były proporcjonalne do przewinienia. W tym celu potrzebne jest pochylenie się nad uzasadnieniami, jakie sądy formułowały, orzekając w badanych sprawach.

5 Przepis uchylony ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 396), która weszła w życie 1 lipca 2015 r. Stosowany był jednak w badanych sprawach, które rozpoznano w okresie jego obowiązywania w latach 1998–2014.

6 Możliwość zawieszenia wykonania kary ograniczenia wolności zniesiono ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 396), która weszła w życie 1 lipca 2015 r.

Uzasadnienia wyroków w sprawach o porwania rodzicielskie

Przed przedstawieniem istoty uzasadnień wyroków wydanych w sprawach o porwania rodzicielskie należy wskazać, że nie we wszystkich sprawach objętych badaniem orzeczenia wieńczące postępowanie wydawano wraz z pisemnym uzasadnieniem. Jak wynika z art. 423 § 1 kpk, wyroki pierwszej instancji, co do zasady, uzasadnia się w formie pisemnej tylko na wniosek złożony w określonym terminie przez stronę procesową (Waltoś, Hofmański, 2016, s. 48). Co istotne, zgodnie z art. 422 § 1 kpk wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku (oraz o doręczenie tego uzasadnienia) zgłasza się w terminie zawitym 7 dni od daty ogłoszenia orzeczenia (Grajewski, 2008, s. 260). Z urzędu uzasadniane są natomiast tylko wyroki sądów drugiej instancji, Sądu Najwyższego skutkiem kasacji oraz gdy zgłoszone zostało *votum separatum* (Waltoś, Hofmański, s. 48).

W analizowanych sprawach żądanie sporządzenia uzasadnienia wyroku zgłoszono w 16 sprawach. Pisemne uzasadnienie orzeczenia faktycznie zostało jednak sporządzone w przypadku 15 spraw, bowiem w jednej strona procesowa nie dochowała terminu przewidzianego przez ustawodawcę na złożenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku. Należy dodać, że wnioski o sporządzenie uzasadnienia wyroku były składane do sądu nie tylko w odniesieniu do wyroków skazujących, ale również w przypadku wyroków warunkowo umarzających postępowanie karne.

W sprawach objętych badaniem ustalono 12 uzasadnień wyroków skazujących oraz trzy uzasadnienia wyroków warunkowo umarzających postępowanie. Uzasadnienia wyroków jednego i drugiego rodzaju różnią się od nieznacznie, jednak ustalenie podstawy faktycznej oraz wskazanie dowodów, w oparciu o które stan faktyczny został ustalony, obecne będą w zasadzie w uzasadnieniu orzeczenia każdego rodzaju (Samborski, 2013, s. 504).

W objętych badaniem sprawach o porwania rodzicielskie uzasadnienia wyroków sądy rozpoczynały od przedstawienia ustalonej, na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego, podstawy faktycznej orzeczenia. W analizowanych sprawach sądy z dużą uwagą pochylały się nad przedstawieniem relacji i związków emocjonalnych panujących pomiędzy rodzicem oskarżonym o porwanie dziecka, pokrzywdzonym oraz uprowadzonym lub zatrzymanym małoletnim. Te zależności emocjonalne stanowiły bowiem istotny czynnik wpływający na powzięcie decyzji o realizacji zamiaru porwania dziecka. Sądy opisując ustaloną podstawę faktyczną,

zwracały więc uwagę na takie kwestie, jak: czy sprawca i pokrzywdzony pozostawali w związku, czy byli małżeństwem, a jeśli tak, to kiedy miejsce miał rozwód i jak uregulowano kontakty z małoletnim dzieckiem, a także czy któremuś z rodziców ograniczono, zawieszono bądź odebrano władzę rodzicielską.

W jednej ze spraw sąd zwrócił uwagę na negatywnie nacechowane nastawienie sprawczynie porwania rodzicielskiego do pokrzywdzonego ojca uprowadzonej małoletniej, które wyrosło z głębokiego konfliktu między rodzicami dziecka⁷. W tej sprawie matka, którą uprzednio pozbawiono władzy rodzicielskiej, zabrała małoletnią córkę spod opieki swojego męża, któremu przysługiwała pełna władza rodzicielska. Uczyniła to wbrew orzeczeniu sądu rodzinnego i wbrew woli ojca sprawującego opiekę nad małoletnią. Sąd przytoczył w uzasadnieniu relacje kobiety o rzekomej agresji i przemocy oraz wyrzucaniu jej z domu przez małżonka, a także zwrócił uwagę, że sprawczynie podkreślała, iż pozbawienie jej władzy rodzicielskiej nastąpiło na skutek przemyślanego i celowego działania jej męża. W uzasadnieniu sąd nadmienił, że nie daje wiary nieobiektywnym wyjaśnieniom oskarżonej, ponieważ pozostają one całkowicie sprzeczne z materiałem dowodowym zgromadzonym w aktach sprawy. Co więcej, negatywny stosunek sprawczynie do pokrzywdzonego i przedstawianie go jako coś usprawiedliwiającego jej bezprawne zachowanie sąd ocenił jako lekceważenie postanowień sądu rodzinnego oraz bezkrytyczny stosunek do własnego postępowania.

Opisowi ustalonej podstawy faktycznej orzeczenia poświęcano w uzasadnieniach najczęściej miejsca. Fundamentem ich drobiazgowego sformułowania były m.in. odpisy wyroków i postanowień z innych postępowań, notatki służbowe policji (np. z interwencji na zgłoszenia o awanturach rodzinnych), fotografie, nagrania wideo i audio, sms-y i e-maile, a także wyjaśnień oskarżonego, zeznań pokrzywdzonego, członków rodziny zarówno jednej, jak i drugiej strony procesowej, osób pozostających z nimi w relacjach koleżeńskich i przyjacielskich, partnerów bądź partnerek oskarżonego lub pokrzywdzonego, funkcjonariuszy policji oraz pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych, w których dziecko przebywało przed porwaniem.

Sądy dokładnie portretowały okoliczności faktyczne popełnienia zarzucanego czynu, upatrując w nich przyczyn przestępnego zachowania. Choć pobudki działania sprawcy pozostają bez znaczenia przy ocenie karnej bezprawności czynu określonego w art. 211 kk (Konarska-Wrzosek, 2012, s. 996), mogą one jednak zostać przez sąd zinterpretowane jako okoliczność łagodząca przy wymiarze kary. Tak też

7 Sąd Rejonowy w Białymstoku, sygn. III K 3536/01

stało się na gruncie jednej z badanych spraw⁸, w której ojciec małoletniego dziecka podzegał swojego znajomego do porwania małoletniego. Mężczyzna, w skutek rozpadu związku z matką jego małoletniego syna, podjął się walki o dziecko i dążył do zintensyfikowania częstotliwości spotkań i kontaktów z synem oraz zacieśnienia z nim więzi emocjonalnych. Mimo że sąd uznał oskarżonego w danej sprawie winnym podzegania do porwania jego małoletniego syna, ocenił zachowanie mężczyzny jako wypełniające jedną z form popełnienia przestępstwa określonego w art. 211 kk, to przyznał jednocześnie, iż jako okoliczności łagodzące należy ocenić działanie sprawcy pod wpływem silnych uczuć do syna, emocji i w subiektywnym poczuciu działania w ramach ojcowskich uprawnień w stosunku do dziecka.

Wysoce istotnym fragmentem uzasadnień orzeczeń były wyjaśnienia podstawy prawnej wyroków, na gruncie których sądy przedstawiały kwalifikację prawną czynu, o którego popełnienie oskarżono rodzica uprowadzonego lub zatrzymanego małoletniego. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że wytlumaczenie podstawy prawnej orzeczenia ma szczególne znaczenie przede wszystkim wtedy, gdy kwalifikacja prawna czynu wywołuje kontrowersje w orzecznictwie i doktrynie, wymuszając wówczas pogłębioną i uszczegółowioną analizę prawną, wykładnię stosowanych przepisów, odwołanie się do orzecznictwa Sądu Najwyższego, jak również poglądów doktryny (Ponikowski, 2015, s. 1092).

Należy wskazać, że wspomniane wyżej kontrowersje niewątpliwie wywołuje przestępstwo określone w art. 211 kk. W literaturze i orzecznictwie kwestia uznawalności rodzica o pełnej władzy rodzicielskiej za sprawcę przestępstwa uprowadzenia lub zatrzymania dziecka okazuje się dyskusyjna. Większość przedstawicieli doktryny wyklucza możliwość uznania za sprawcę przestępstwa porwania dziecka tego rodzica, któremu przysługuje pełna władza rodzicielska. Co więcej, również w orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie prezentowany jest pogląd wykluczający możliwość uznania za podmiot przestępstwa porwania rodzicielskiego takiego rodzica, któremu uprzednio nie ograniczono, zawieszono ani odebrano władzy rodzicielskiej. W obliczu jednak sytuacji, gdy rodzic o pełnej władzy rodzicielskiej z premedytacją uniemożliwia kontakty z dzieckiem drugiemu rodzicowi, któremu również przysługuje pełna władza rodzicielska, pogląd ten jest poddawany krytyce. Skoro bowiem oboje rodzice mają jednakowe uprawnienie do opieki nad dzieckiem, dłaczego jedno z nich ma mieć możliwość bezkarnego podejmowania bezprawnych ingerencji w uprawnienie drugiego rodzica poprzez uniemożliwianie mu kontaktów

8 Sąd Rejonowy dla Wrocławia Fabrycznej, sygn. XII K 1206/07

z dzieckiem czy ukrywanie go przed tym drugim rodzicem? Wydaje się, że w sytuacji, gdy oboje rodzice powołani są do opieki nad dzieckiem w jednakowym zakresie, to – mimo przysługujących im uprawnień – jeden z rodziców może swoim zachowaniem, przybierającym postać uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego, naruszać również uprawnienia drugiego rodzica.

W kontekście tak dyskusyjnych aspektów interpretacji dotyczącej podmiotu przestępstwa określonego w art. 211 kk należy wskazać, że w sprawach objętych badaniem sądy różnorodnie podchodziły do powinności wyjaśnienia podstawy prawnej swojego wyroku. W niektórych uzasadnieniach przedmiotowy element uzasadnienia ograniczano zaledwie do wskazania, że w ocenie sądu wina oskarżonego rodzica nie budzi jego żadnych wątpliwości, a zachowanie oskarżonego wyczerpało dyspozycję art. 211 kk. W uzasadnieniach wyroków, prócz przedstawienia podstawy prawnej wydanego w sprawie rozstrzygnięcia, powinno jednak znaleźć się również wskazanie, dlaczego dany pogląd uznano za celny, przy czym wskazane jest wówczas odniesienie się do przyjętego sposobu wykładni przepisu oraz jego zastosowania⁹. W uzasadnieniach dwóch wyroków sądy jednak nie wyjaśniły, dlaczego dany pogląd uznały za właściwy i z jakich powodów.

Należy jednak zaznaczyć, że większość uzasadnień zawierało w sobie wyczerpujące omówienie i wyjaśnienie podstawy prawnej. Wyjątkowo imponujące przedstawienie wszelkich ważkich elementów podstawy prawnej wyroku omówiono w jednej ze spraw rozpoznanych we Wrocławiu. Sąd, oceniając zachowanie oskarżonego, zwrócił uwagę, że

[dobrem prawnym chronionym przepisem art. 211 kk – dop. autorki] jest instytucja opieki i nadzoru, zaś ochronie prawnej podlega nie dobro podopiecznego, którego naruszenie praw nie jest konieczne do dokonania przestępstwa z art. 211 kk, ale dobro osoby sprawującej opiekę. Następnie wskazał, że przewidziane w wymienionym przepisie uprowadzenie lub zatrzymanie wyczerpuje określone w nim znamiona tego przestępstwa tylko wtedy, gdy jest popełnione wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru nad danym podopiecznym. Wypływa z tego wniosek, że osoba powołana do wspomnianej opieki lub nadzoru nie może być podmiotem przestępstwa określonego w art. 211 kk. Osobami

⁹ Wyrok SN z dn. 31 maja 2007 r., sygn. WA 25/07.

powołanymi do opieki lub nadzoru nad małoletnim są przede wszystkim rodzice. Odpowiedzialność rodziców (lub jednego z nich) na podstawie art. 211 kk może wchodzić w rachubę jedynie wtedy, gdy zostaną pozbawieni władzy rodzicielskiej (art. 111 k.r.o.) albo nastąpi jej zawieszenie (art. 11 § 1 k.r.o.) lub ograniczenie (art. 107 § 2 i art. 109 § 1 i 2 k.r.o.) tej władzy¹⁰.

Sąd odniósł się przy tym do orzecznictwa Sadu Najwyższego, przywołując treść uchwały Sądu Najwyższego z 1979 r. wydanej w sprawie o sygnaturze VI KZP 15/79.

Objaśniając podstawę prawną, podkreślił, że przedmiotowe przestępstwo jest przestępstwem materialnym, zaś do jego dokonania „wystarczy już samo uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego, nie zaś zarówno uprowadzenie, jak i zatrzymanie małoletniego”. Sąd szczegółowo przedstawił znaczenie obu czynności sprawczych, podkreślając przy tym, że

uprowadzenie oznacza zabranie osoby pozostającej pod opieką w inne miejsce, wbrew woli osoby sprawującej opiekę i tym samym pozbawienie osoby uprawnionej możliwości faktycznego sprawowania opieki lub nadzoru. Uprowadzenie przy tym nie jest zależne od woli osoby pozostającej pod opieką. Przestępstwo z art. 211 zachodzi także wówczas gdy zabranie osoby pozostającej pod opieką nastąpiło za jej zgodą. Zatrzymanie natomiast polega na skłonieniu lub zmuszeniu osoby pozostającej pod opieką lub nadzorem do pozostania w miejscu, w którym przebywa, wbrew woli osoby uprawnionej do opieki lub nadzoru. Znamię zatrzymania jest spełnione również i wtedy, gdy osoba wyjęta spod możliwości wykonywania opieki przez osobę uprawnioną znalazła się w miejscu zatrzymania początkowo legalnie, jednak zostaje zatrzymana wyraźnie dłuższy okres niż powinna a więc przetrzymywana wbrew woli osoby powołanej do opieki.

Sąd w swoim uzasadnieniu wyraził przekonanie o braku wątpliwości co do tego, czy zachowanie oskarżonego stanowiło czyn zabroniony w rozumieniu prawa karnego. Wskazał, że zabranie małoletniego syna od uprawnionej do opieki nad nim matki, a następnie zaniechanie odprowadzenia małoletniego do niej było zachowaniem stanowiącym działanie uzewnętrznione, w pełni zależnym od świadomości i wyrażającym wolę oskarżonego, które wyczerpywało znamiona występku określonego

¹⁰ Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia, sygn. II K 1281/09.

w art. 211 kk. Sąd uwydatnił przy tym, że oskarżony pozostawał związany treścią postanowienia dotyczącego ograniczenia mu władzy rodzicielskiej, z którego to treści zdawał sobie sprawę. Sąd, podkreślając okoliczność ograniczonych uprawnień rodzicielskich sprawcy, zaznaczył, że mężczyzna bezspornie jest zdolny do bycia podmiotem występkę określonego w art. 211 kk i z tego względu uznał go winnym popełnienia przestępstwa określonego w art. 211 kk.

Przytoczone uzasadnienie w wyjątkowo wyczerpujący sposób wyjaśniło podstawę prawną wydanego rozstrzygnięcia. Należy przy tym dodać, że w pozostałych uzasadnieniach, chociaż w znacznie węższym zakresie, także przedstawiano staranną analizę podstawy prawnej. Również starannie prezentowano objaśnienia dotyczące okoliczności uzasadniających wymiar orzeczonej kary albo środków karnych. Sądy odnosiły się do okoliczności zarówno łagodzących, jak i obciążających. Wśród okoliczności łagodzących wyróżniano takie pozycje jak brak wcześniejszej karalności oskarżonych, popełnienie przedmiotowego przestępstwa niedługo przed ukończeniem przez małoletniego 15 r.ż., deklarację małoletniego o chęci pozostania przy rodzicu oskarżonym o popełnienie przestępstwa, chęć spędzenia z uprowadzonymi dziećmi świąt Bożego Narodzenia, działanie pod wpływem emocji i działanie w subiektywnym poczuciu dbania o dobro dziecka. Natomiast do okoliczności obciążających zaliczano takie kwestie jak celowe pogłębianie swoim zachowaniem konfliktu między oskarżonym a pokrzywdzonym, całkowicie lekceważący stosunek do orzeczeń sądowych, brak odpowiedzialności w stosunku do własnego dziecka, narażanie małoletniego na niepotrzebny stres oraz brak poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji, a także wysoki stopień społecznej szkodliwości przypisanego oskarżonemu czynu.

Analizowane uzasadnienia orzeczeń zasadniczo zachowywały logiczną kompozycję, a także zawierały konieczne minimum merytoryczne. Po przeprowadzeniu badań aktowych trudno jednak było uniknąć wrażenia, że większość uzasadnień była argumentowana w sposób schematyczny. Tendencją ujawnioną na podstawie analizy uzasadnień było niewątpliwie dość protekcyjne podejście sądów do problemu porwań rodzicielskich. Nieco pobłażliwe oceny zachowań rodziców porywających swoje dzieci wpisują się jednak w stwierdzenie o utracie przez przestępstwo określone w art. 211 kk jego kryminalnego charakteru na rzecz postrzegania go bardziej jako problemu prawa rodzinnego i opiekuńczego niż prawa karnego (Kubiak, 1979, s. 127).

Analiza akt ujawniła, że w odniesieniu do porwań rodzicielskich niemalże każdorazowo sądy powoływały się na judykaturę Sądu Najwyższego dotyczącą art. 211 kk sprzed kilkunastu bądź kilkudziesięciu lat. Czyniono to jednak również w sposób schematyczny, bez uważniejszej refleksji ani zbadania tego, czy może na przestrzeni

lat, prócz sztandarowych orzeczeń Sądu Najwyższego, nie pojawiły się nowe, aktualniejsze orzeczenia dotyczące art. 211 kk (jak np. postanowienie Sądu Najwyższego z 2013 r. w sprawie o sygnaturze IV KK 232/13).

W uzasadnieniach nie odniesiono się także do przemian, jakie dokonały się na przestrzeni kilkunastu lat obowiązywania aktualnego kodeksu karnego i zawartego w nim przepisu art. 211. Najstarsze badane uzasadnienie napisano w roku 2001 r., a najnowsze – w 2014. Niewątpliwie na przestrzeni tych 13 lat orzekania na podstawie art. 211 kk miejsce miało wiele wydarzeń, które oddziaływały na polskie społeczeństwo, ale również na kształt przestępczości w Polsce, np. wejście do Unii Europejskiej i przystąpienie do strefy Schengen. W tym kontekście należy wskazać, że interpretacja art. 211 kk nie podążała za dokonującymi się procesami przemian ani nie ewoluowała wraz z rozwojem społecznym, lecz pozostawała niezmiennie formułowana według jednego utartego schematu interpretacji wyrosłego z orzecznictwa Sądu Najwyższego powstałego jeszcze za rządów Kodeksu karnego z 1969 r.

Podkreślenia wymaga, że wyniki badań nie prowadzą do całkowitej negacji powoływania się w kontekście tytułowego przestępstwa na orzecznictwo Sądu Najwyższego, zwłaszcza mając na uwadze, że zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym¹¹, sąd ten jest organem władzy sądowniczej powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości poprzez zagwarantowanie zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych przez rozpoznawanie kasacji i innych środków odwoławczych, jak również podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne oraz rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Niemniej konfrontując dotychczasową interpretację przepisu art. 211 kk z pogłębiającym się problemem porwań rodzicielskich, trudno oprzeć się wrażeniu, że wraz z upływem lat i przemian społecznych, skala i świadomość tytułowego zagadnienia zmieniała się, zaś interpretacja przepisu art. 211 kk na te zmiany nie reagowała.

Tym samym należy stwierdzić, że niezmiennemu przepisowi towarzyszyła niezmiennosc jego interpretacji, co doprowadziło do utrwalenia się ujawnionych w badanych sprawach karnych, a dokładniej uzasadnieniach wyroków, schematów postępowania i decydowania w obliczu porwań rodzicielskich. Zasadnym jest więc postulowanie rozważenia przez wymiar sprawiedliwości zmian w zakresie interpretacji przepisu art. 211 kk, zwłaszcza w odniesieniu do kierowania się kryterium zakresu władzy rodzicielskiej zamiast kryterium powołania do opieki nad dzieckiem

11 Dz.U. z 2016 r. poz. 1254 tj.

w kontekście uznawalności rodzica małoletniego dziecka za sprawcę przestępstwa uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego.

Podsumowanie

Wyniki badań akt spraw karnych rozpoznanych na podstawie art. 211 kk doprowadziły do wniosku, że sprawcami większości uprowadzeń lub zatrzymań małoletnich poniżej 15 r.ż. są rodzice porwanych dzieci. Na 99 ustalonych spraw z art. 211 kk w 59 przypadkach (60%) o popełnienie przestępstwa określonego w art. 211 kk oskarżono rodzica (bądź oboje rodziców) porwanego małoletniego. Co interesujące, w pozostałych 40 sprawach oskarżonymi o popełnienie przestępstwa nie były wyłącznie osoby obce małoletnim, lecz również inne niż rodzice osoby najbliższe dziecku.

Sądy karne orzekające w sprawach o porwania rodzicielskie w przeważającej części przypadków wydawały wyroki skazujące. Spośród 59 badanych spraw 39 zostało zwieńczonych orzeczeniem wyroku skazującego. Wydając wyroki skazujące, sądy najczęściej orzekały karę pozbawienia wolności – w analizowanych przypadkach karę tego rodzaju orzeczono wobec 33 sprawców porwania rodzicielskiego. Incydentalnie orzekaną karą była natomiast kara ograniczenia wolności, na którą skazano tylko jednego sprawcę. Należy jednak zaznaczyć, że wobec 27 sprawców warunkowo zawieszono wykonanie kary pozbawienia wolności, co oznacza, iż wobec tych rodziców-sprawców porwania rodzicielskiego sądy rozstrzygające w badanych sprawach zdecydowały o wstrzymaniu realizacji orzeczonej sankcji na ustalony okres próby. Wobec 11 sprawców, obok kary pozbawienia wolności, orzeczono również karę grzywny. Orzeczenie tzw. grzywny kumulatywnej miało zmierzać do uzupełnienia o dodatkową dolegliwość represji wynikającej z pozbawienia wolności, którego wykonanie warunkowo zawieszono. Dodatkowa dolegliwość w odniesieniu do kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania pełni bowiem istotną rolę z punktu widzenia kształtowania społecznej świadomości prawnej, przez umacnianie przekonania, że sprawca danego przestępstwa nie jest bezkarny, zaś dobro prawne naruszone jego postępowaniem podlega rzeczywistej ochronie (Melezini, 2016, s. 142).

Badając akta spraw karnych, zwrócono również uwagę na uzasadnienia wydanych orzeczeń. W konsekwencji ustalono, że sądy orzekające w sprawach o porwania rodzicielskie sporządziły trzy uzasadnienia wyroków warunkowo umarzających

postępowanie karne i 12 uzasadnień wyroków skazujących. Uzasadnienia te zawierały wymagane elementy merytoryczne i były formułowane wedle przyjętej praktyki. Niemniej można w nich było jednak dostrzec schematyczność argumentacji i formułowanie ocen na podstawie orzecznictwa powstałego jeszcze w okresie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r.

Z przeprowadzonych badań aktowych, w tym także z analizy uzasadnień wyroków orzekanych w badanych sprawach, wynika, że oceny sądów karnych rozpoznających sprawy o porwania rodzicielskie nie są surowe. Sądy w większości spraw za najwłaściwsze uznawały nieizolacyjne karanie rodziców – choć orzekano wobec sprawców-rodziców głównie kary pozbawienia wolności, to w większości przypadków czyniono to z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, jak również w stosunkowo krótkim wymiarze czasu. Z jednej strony wydaje się to zrozumiałe, bowiem jak wskazywały same sądy w swoich uzasadnieniach – niekiedy za bezprawnym zachowaniem rodzica zabierającego swoje dziecko spod opieki drugiego rodzica nie stoi wysoka szkodliwość społeczna jego czynu, lecz przede wszystkim emocjonalne przywiązanie i dążenie do utrzymywania oraz pielęgnowania utrudnianych kontaktów z dzieckiem. Z drugiej strony znajdują się takie porwania rodzicielskie, które podyktowane są egoistycznymi pobudkami rodzica, jak przykładowo osobistą potrzebą zemsty na drugim rodzicu małoletniego czy też uporczywym zabieraniem, ukrywaniem i zatrzymywaniem dziecka w celu odizolowania go od drugiego rodzica i wygaszenia między nim a małoletnim więzi emocjonalnych.

Dzięki badaniom aktowym stało się możliwe poznanie specyfiki przestępstwa porwań rodzicielskich. Głównym wnioskiem wynikającym z badań jest dostrzeżenie potrzeby bardziej drobiazgowego i zindywidualizowanego podejścia sądów do problematyki porwań rodzicielskich. Za każdą bowiem taką sytuacją kryje się dramat rodzinny, a przede wszystkim dramat dziecka, które traktowane jest przez swoich najbliższych jako narzędzie do osiągnięcia egoistycznych i nieracjonalnych celów, jak np. chęć zemsty na byłym partnerze. Dlatego też uzasadnionym postulatem wydaje się przede wszystkim wnikliwsze pochylanie się nad sprawami o porwania rodzicielskie, bowiem praktyka orzecznicza wykazuje się w tym zakresie pewnego rodzaju automatyzmem orzeczniczym. Skuteczna realizacja tego postulatu powinna polegać na odejściu sądów karnych od schematycznego uznawania porwań rodzicielskich jako problemu prywatnego i o wewnątrzrodzinnym charakterze. W ten sposób niewątpliwie sądy karne skuteczniej realizowałyby cele ochronne prawa karnego.

Ponadto z wyników badań aktowych zestawionych z policyjnymi i sądowymi danymi statystycznymi wyłania się spostrzeżenie, że niewiele porwań rodzicielskich uznaje się za zachowanie bezprawne i wyczerpujące znamiona przestępstwa określonego w art. 211 kk. Porównując ze sobą dane liczbowe o poddanych analizie sprawach sądowych, dane o ogółem osądzonych sprawach z art. 211 kk oraz dane o wszczętych postępowaniach przygotowawczych i przestępstwach stwierdzonych, można dostrzec, że tak naprawdę niewiele porwań rodzicielskich znajduje swój finał przed sądem karnym. Jako prawdopodobną przyczynę takiego stanu rzeczy można wskazać opieranie się przez sądy karne na orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym przestępstwa porwania dziecka, które powstało jeszcze pod rządami poprzednio obowiązującego Kodeksu karnego z 1969 r. Powielanie przyjętego schematu orzeczniczego oddziałuje na przyjmowanie jednakowej interpretacji przepisu art. 211 kk przez organy ścigania, które mając świadomość praktyki orzeczniczej sądów karnych i nieuznawania przez nie rodziców o pełnej władzy rodzicielskiej za podmiot przestępstwa określonego w art. 211 kk, również nie stwierdzają, że osoby te mogłyby być sprawcami czynu zabronionego. Z tej też przyczyny powinna zostać zmodyfikowana interpretacja przepisu art. 211 kk poprzez zaprzestanie zawężenia kręgu podmiotów przedmiotowego przestępstwa jedynie do rodziców o ograniczonej, zawieszanej lub odebranej władzy rodzicielskiej. Należy mieć na uwadze, że przedmiotem ochrony (zamachu) w art. 211 kk jest uprawnienie do opieki nad małoletnim dzieckiem, zaś naruszenie tego dobra prawnego uzależnione jest nie od zakresu uprawnień opiekuńczych podmiotu przestępstwa, lecz zakresu uprawnień tej osoby, której dobro prawne ustawodawca zabezpieczył, formułując wspomniany przepis.

E-mail autorki: ddajnowicz@gmail.com.

Bibliografia

Buczkowski, K. (2014). Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki. Analiza orzeczeń sądowych w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k. *Prawo w Działaniu*, nr 19.

- Dajnowicz, D. (2015). Jaka kara za uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka? – Praktyka orzecznicza w świetle statystyk sądowych. *Humanistyczne Zeszyty Naukowe – Prawa Człowieka*, nr 18.
- Dajnowicz, D. (2016). Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego albo osoby nieporadnej w świetle danych statystycznych Komendy Głównej Policji. *Przegląd Policyjny*, 1(121).
- Drapała, K., Buczkowski, K. (2013). *Porwania rodzicielskie. Analiza umorzeń i odmów wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k.* Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.
- Grajewski, J. (2008). *Przebieg procesu karnego.* Warszawa: C.H.Beck.
- Kicińska, M. (2014). *Porwania rodzicielskie – potrzeba nowego prawa.* Pobrane z: http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,15850346,Porwania_rodzicielskie__potrzeba_nowego_prawa.html.
- Kołąkowska-Przełomiec, H. (1989). Przestępstwo porzucenia małoletniego lub osoby nieporadnej – art. 187 k.k. (studium kryminologiczne). *Studia kryminologiczne, kryminalistyczne i penitencjarne*, t. 20.
- Kołąkowska-Przełomiec, H. (1995). Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece w projekcie kodeksu karnego. *Przegląd Prawa Karnego*, nr 12.
- Konarska-Wrzosek, V. (2012). Uprowadzenie lub zatrzymanie osoby małoletniej lub nieporadnej. W: J. Warylewski (red.), *System Prawa Karnego. Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym.* Warszawa: C.H.Beck.
- Królikowski, M. Zawłocki, R. (2015). *Prawo karne.* Warszawa: C.H.Beck.
- Kubiak, J. R. (1979). Przestępczość przeciwko rodzinie w latach 1948-1977. *Problemy Wymiaru Sprawiedliwości*, nr 17.
- Makowski, W. (1937). *Kodeks karny. Komentarz.* Warszawa: Księgarnia F. Hoessicka.
- Malinowska, A. (2016). *Rozwód, a potem porwanie dziecka. Rozkręca się moda na rodzicielski kidnaping.* Pobrane z: <http://wyborcza.pl/7,87648,20790850,rozwod-a-potem-porwanie-dziecka-rozkręca-sie-moda-na-rodzicielski.html>
- Marek, A., Konarska-Wrzosek, V. (2016). *Prawo karne.* Warszawa: C.H.Beck.
- Melezini, M. (2016). W: M. Melezini (red.), *System Prawa karnego. Kary i inne środki reakcji karnej.* Warszawa: C.H.Beck.
- Nowosielska, K. (2013). *Porwania dzieci: porwania rodzicielskie bezkarne.* Pobrane z: <http://www.rp.pl/artukul/995206-Porwania-dzieci--porwania-rodzicielskie-bezkarne.html>.

- Ponikowski, R. (2015). W: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. 1932 nr 60 poz. 571
- Samborski, E. (2013). *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*. Warszawa: LexisNexis.
- Sejm.gov.pl (2017). Druk nr 846. Pobrane z: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=846>.
- Sienkiewicz, Z. (2014). W: M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Ustawa z dn. 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. z 2016 r. poz. 1254 tj. z dnia 22 lipca 2016 r.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 t.j.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2016 r. poz. 1749 t.j.
- Uzasadnienie prezydenckiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 5 września 2016 r. Pobrane z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/C82FD2CAF85A8A2FC125803500244863/%24File/846.pdf>.
- Waltoś, S., Hofmański, P. (2016). *Proces karny. Zarys systemu*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 31 maja 2007 r., sygn. WA 25/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1207.

Parental child abduction in the light of Polish criminal case law from the legal and criminological perspective (based on the research of court files)

This article is the aftermath of completed research records of court cases recognized on the basis of art. 211 of the Criminal Code (the crime of abduction or detention of a minor), in which the perpetrator was a parent kidnapped child. Analysis of the act made it possible to achieve the main objectives of the research that accompanied the project. The research shows the legal and criminological perspective of parental kidnapping. The paper also presents the criminal case law on parental child abduction. These aspects served as the starting point for the submitted study, whose principal aim is to present the results of research in the field of court files of reaction of the judiciary on parental kidnapping and expose trends in jurisdiction in cases examined on the basis of the provision of art. 211 of the Criminal Code.

KEYWORDS:

PARENTAL KIDNAPPING, CRIMES AGAINST THE FAMILY AND CARE, PARENTS, MINORS

Cytowanie:

Dajnowicz-Piesiecka, D. (2016). Porwania rodzicielskie w świetle polskiego orzecznictwa karnego w ujęciu prawnym i kryminologicznym (na podstawie badań aktowych). *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 15(4).

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 3.0 Polska.